

”

Medmindre Rusland bliver konfronteret med en jernnæve og en hård tone, ender det med krig. De forstår kun et sprog - "Hvor mange divisioner har I?" ... Jeg er træt af at pusle om russerne.

Præsident Harry S. Truman i brev stilet til udenrigsminister James F. Burns, 1946.

dets økonomiske, politiske og militære magt gav det afgørende indflydelse i store dele af verden. Godtager man denne betegnelse, må man nødvendigvis tilføje, at dette amerikanske imperium adskilte sig fra tidligere tiders imperier ved, at rollen i store træk var blevet tildelt USA af de lande, som nu gennem pagter og traktater kom under amerikansk beskyttelse. Det var, som historikeren Geir Lundestad har udtrykt det, "et imperium på opfordring".

Et spørgsmål, som gang på gang dukker op i diskussionen om USA's rolle i verden efter Anden Verdenskrig, er, hvorvidt landet brugte sin militære overlegenhed til at indrette den internationale orden til sin egen fordel eller tværtimod betalte en høj pris for sin status som militær supermagt, mens andre industrilande som f.eks. Vesttyskland og Japan - krigens tabere - skummede fløden.

USA hævdede selv, at dets overordnede mål rundt omkring på kloden var "frihed", og at en liberalisering af handelen og indførelsen af en fri markedsøkonomi var et helt centralt middel til at opnå dette mål, fordi økonomisk og politisk frihed var tæt forbundet. Det rokkede selvfølgelig ikke ved, at amerikanske firmaer også var kapitalstærke og yderst konkurrencedygtige og derfor i stand til at klare sig særdeles godt på de nye markeder, de fik adgang til. Idealisme og økonomiske motiver udelukkede ikke hinanden i den amerikanske selvforståelse - snarere tværtimod. Den amerikanske handelsminister W. Averell Harriman bemærkede i 1947, at USA var den eneste nation i verden, som både var i stand til at skabe et godt liv for sine egne borgere og samtidig hjælpe andre folk i verden. Men, påpegede han, "den første forudsætning for at vi kan opfylde vores forpligtelser over for verden ... er, at vores egen økonomi bliver ved med at være produktiv og sund".

Dollars og demokrati

Efter Anden Verdenskrig lød der ikke længere

mange kvæk fra isolationisterne i USA. Begge de to store partier, demokraterne og republikanere, var i store træk enige om, at USA skulle påtage sig en international hovedrolle. Den dominerende holdning blandt amerikanske beslutningstagere var nu, at USA's nationale sikkerhed var blevet uløseligt forbundet med resten af verdens, og at den internationale orden var tæt forbundet med økonomisk stabilitet. Man erkendte, at den langvarige økonomiske depression fra slutningen af 1920'erne - og den protektionistiske reaktion, der fulgte - havde været stærkt medvirkende til at bane vejen for nazismen i Tyskland. Det erklærede mål blev derfor at sikre en markedsøkonomi overalt på kloden.

En del af grundlaget for denne nye økonomiske verdensorden var allerede blevet skabt i 1944 på en international konference i Bretton Woods i staten New Hampshire. Her oprettede man Verdensbanken, der skulle yde lån til genopbygningen af Europa, og senere til udvikling i den Tredje Verden, samt den Internationale Valutafond (IMF), der blandt andet skulle sikre en stabil udvikling i valutakurserne. USA stillede en betragtelig del af den fornødne kapital til rådighed for de to organisationer, og fik også en dominerende rolle i deres ledelse. Samtidig afløste dollaren det britiske pund som den valuta, værdien af alle andre valutaer blev fastsat i forhold til. Allerede inden krigens afslutning var denne nye verdensorden imidlertid alvorligt truet. Sovjetunionen, USA's allierede i kampen mod Nazityskland, blev en ekspanderende militær supermagt, og den ideologiske modpol i den langvarige globale konflikt, der snart blev kendt som Den kolde Krig.

Jerntæppet sænker sig

Få emner har været diskuteret så indgående blandt historikere, som årsagerne til Den kolde Krig, som i 45 år delte en stor del af verden i to lejre. Opstod den som følge af tilfældigheder og misforståelser mellem de tidligere

allierede fra krigen mod det nazistiske Tyskland, eller var konflikten under de givne omstændigheder nærmest uundgåelig? Pladsen her tillader ikke en nærmere diskussion af de mange forklaringer, der er fremsat i tidens løb, men det er ikke desto mindre værd at nævne nogle af de spørgsmål, der har indgået i diskussionen.

Hvad vejede tungest i supermagternes motivation: ideologi eller ønsket om magt, sikkerhed og ressourcer? Var Den kolde Krig først og fremmest et sammenstød mellem to politiske og økonomiske systemer - et kommunistisk, som ikke helmede, før verdensrevolutionen var en realitet, og et vestligt kapitalistisk, som ikke helmede, før alle forhindringer for demokrati og markedsøkonomi var ryddet af vejen? Hvilken rolle spillede de politiske ledes personlighed - Josef Stalins paranoia, præsident Trumans uforsonlighed? Hvilken rolle spillede indenrigspolitiske hensyn i USA og Sovjetunionen? Var det de to supermagter alene, der optrappede konflikten, eller spillede andre lande også væsentlige roller i denne proces?

Det, der konkret udløste konflikten mellem de tidligere allierede, var først og fremmest diskussionen om den fremtidige status for Tyskland og de østeuropæiske stater, som Sovjetunionen havde kontrolleret siden krigen. Vestmagterne forlangte, at der blev afholdt frie valg. Stalin ignorerede disse krav og indsatte i stedet venligtsindede marionet-regeringer. Uanset om Sovjetunionen virkelig stræbte mod verdensherredømmet eller, belært af historien, blot forsøgte at opbygge en sikkerhedszone af venligtsindede stater omkring sig, så var resultatet, at Europa var blevet delt i to lejre. I marts 1946 kunne Storbritanniens tidligere premierminister Winston Churchill i en tale i USA konstatere: "Et jerntæppe har sænket sig tværs over kontinentet".

Viljen til magt

Hvad skal der til for at blive en supermagt?

Så gode venner var de vist ... ikke. Winston Churchill, Harry S. Truman og Josef Stalin under Potsdam-konferencen i juli 1945.

De fleste vil her pege på en stærk økonomi, et (tilstrækkeligt) stort befolkningsgrundlag, en tidssvarende teknologisk udvikling, en stor og veludrustet hær, osv. Alle disse betingelser opfyldte USA selvfølgelig. Landet havde den bedst udrustede hær, det mest slagkraftige luftvåben, den største flåde, og dertil monopol på det frygteligste våben verden endnu havde set, atombomben.

Landet havde imidlertid også noget andet, som var afgørende: Ligesom sin ideologiske modpart Sovjetunionen besad USA viljen til at være supermagt. Hvis soldater skal kunne motiveres til at kæmpe på den anden side af kloden, må de have en ide om, at denne krig er vedkommende for dem, for deres familier, og for deres land. Det samlende element i det idegrundlag, som i de følgende år gjorde USA til en supermagt var antikommunismen. Det var den almindelige opfattelse i USA, at Den kolde Krig ikke blot var et ideologisk opgør, men også en kamp mod en konkret militær trussel, som ville sprede sig, og i sidste ende også true den nationale sikkerhed i USA, medmindre den blev fjernet eller i det mindste inddæmmet.

Den kolde Krig på hjemmefronten: McCarthyismen

Truman-doktrinen afspejlede en amerikansk selvtillid, der indimellem blev til nationalt overmod og chauvinisme. Mange amerikanere var overbeviste om, at resten af verden frivilligt ville forme sig efter amerikansk forbillede, og at nationen med en begrænset magtanvendelse kunne løse konflikter over hele kloden.

Efterkrigsårene skuffede sådanne forventninger fælt. Ikke mindst syntes kommunismen at være på fremmarch overalt. For mange syntes den logiske forklaring på dette misforhold at være forræderi i egne rækker - kommunister og deres medløbere i den amerikanske regering og i det amerikanske samfunds elite. Anklager om forræderi og "undergravende virksomhed" blev et effektivt våben i hænderne på Truman-regeringens republikanske opposition. En ledende skikkelse i det antikommunistiske korstog blev senator Joseph McCarthy, der fra 1950 til sit bratte politiske fald i 1954 sendte en strøm af beskyldninger mod alt fra filminstruktører til generaler og ledende ministre. På grund af hans store politiske spillerum i disse år, betegnes perioden ofte som "McCarthyismen".

Inddæmning: Truman-doktrinen

Netop "inddæmning" blev kodeordet for 40 års amerikansk udenrigspolitik. I 1947 så USA i den politiske udvikling i middelhavsområdet tegn på et sovjetisk forsøg på at få herredømmet over Tyrkiet og Grækenland og siden Mellemøsten. Det blev den direkte anledning til et formelt kursskifte i landets udenrigspolitik - et kursskifte, som blev udmøntet i den såkaldte Truman-doktrin.

Efter en henvendelse fra Storbritannien, der ikke længere havde råd til at yde støtte til Grækenland og Tyrkiet, bad USA's præsident Harry S. Truman den 12. marts 1947 kongressen om at bevilge 400 millioner dollars i økonomisk og militær hjælp til de to lande. "Det er min overbevisning," sagde præsidenten, "at det må være USA's politik at støtte alle frie folk, som kæmper mod forsøg på undertrykkelse fra væbnede minoriteter eller kræfter udefra". Selv om situationen i Grækenland og Tyrkiet var den formelle anledning, fremgik det ikke desto mindre af den tale præsidenten holdt til kongressen og nationen, at der ikke længere var geografiske grænser for USA's interessesfære. Monroe-doktrinen var sendt på pension. For første gang i fredstid havde lan-

det forpligtet sig til at garantere for sikkerheden i lande uden for den vestlige halvkugle.

Truman-doktrinen var et radikalt brud med en lang tradition i amerikansk udenrigspolitik. For at få den nødvendige folkelige opbakning fulgte præsidenten et råd om at "forsøge at skræmme den amerikanske befolkning fra vid og sans" over den akutte sovjetiske trussel. Det virkede, men den kommunistforskrækkelse, der i de følgende år prægede den politiske debat i USA, ramte også hans egen regering som en boomerang.

Inddæmning: Marshallplanen

Amerikanerne havde taget ved lære af Versailles-traktatens tragiske følger. De var overbeviste om, at europæisk fred og stabilitet krævede en hurtig genopbygning, samt politisk integration af det nye Tyskland. Derfor fremlagde USA's udenrigsminister George C. Marshall i juni 1947 en storstilet plan for genopbygning af Europa. Ligesom med Truman-doktrinen var det også et af formålene at begrænse kommunismens udbredelse. Planen supplerede med Marshalls egne ord Truman-doktrinen som "den anden halvdel af valnødden".

I de følgende fire år brugte USA i alt 13 mia. dollars på at genopbygge Vesteuropa (det ville i år 2000-\$ svare til et beløb på små 200 mia.). Hjælpen var naturligvis også i USA's egen interesse. Landets kæmpeoverskud i handelen med de europæiske lande støvsugede dem for dollars. De måtte derfor tilføres ny amerikansk kapital, hvis de fortsat skulle kunne importere varer fra USA.

Det sønderbombede Tyskland blev tildelt en særlig stor del af Marshall-hjælpen. Den samme strategi anvendte man i Asien, hvor Japan, der endnu var under amerikansk kontrol, var tiltænkt en stabiliserende rolle. Også her iværksatte USA et storstilet genopbygningsprogram for industrien, samtidig med, at man kraftigt tilskyndede en demokratisering af det politiske system.

Sovjetunionen og de østeuropæiske lande, som var kommet under sovjetisk kontrol blev også tilbudt Marshall-hjælp, men Sovjets leder Josef Stalin anede de skjulte motiver bag støtten og afslog på sit lands vegne. Afvisningen blev ikke modtaget med den store beklagelse i USA. Derimod beklagede amerikanerne, at Sovjetunionen også pressede de nye kommunistiske lydstater til at afslå.

Selv om kun den ene halvdel af Europa fik glæde af Marshallplanen, må den betegnes som en stor succes. Den var stærkt medvirkende til, at industriproduktionen i modtagerlandene efter fem år var 41 procent højere, end den havde været før krigen.

tekst 19

Uddrag af Det nationale Sikkerhedsråds rapport, NSC-68 (1950).

I april 1950 - blot to en halv måned før Koreakrigens udbrud - udarbejdede det Nationale Sikkerhedsråd en rapport, som i de følgende to årtier udstak retningslinjerne for USA's udenrigspolitik under Den kolde Krig. Da diplomaten George Kennan nogle år tidligere havde lanceret ideen om "inddæmning"

af Sovjetunionen, havde han hovedsageligt betonet økonomiske og diplomatiske midler. Med NSC-68 var det i højere grad de militære magtmidler, der blev fremhævet. Rapporten fandt det amerikanske forsvar utilstrækkeligt og anbefalede en voldsom forøgelse af budgetterne hos USA og dets allierede. Adskillige historikere har i tidens løb fremhævet de økonomiske interesser, som USA angiveligt varetog under Den kolde Krig. Denne opfattelse bestyrkes ikke af NSC-68. De økonomiske motiver kan være underforståede, men konflikten fremstilles i udpræget grad som et ideologisk og moralsk opgør. Dette kan ikke blot afvises som propaganda, for dokumentet var hemmeligt og blev først kendt af offentligheden i 1975.

• Inden for de sidste 35 år har verden oplevet to utroligt blodige verdenskrige. Den har været vidne til to revolutioner - den russiske og den kinesiske - af ekstremt omfang og intensitet. Den har også set fem imperiers sammenbrud - det osmanniske, det østrig-ungarske, det tyske, italienske og japanske - og det drastiske forfald i to større imperiale systemer, det britiske og det franske. I løbet af en enkelt generation er den internationale magtfordeling blevet fundamentalt forandret. I flere århundreder har det vist sig at være umuligt for nogen enkelt nation at opnå en så overlegen styrke, at en koalition af andre nationer ikke med tiden kunne konfrontere den med endnu større styrke. Den internationale scene var kendetegnet af tilbagevendende perioder med vold og krig, men man bevarede et system af suveræne og uafhængige stater, hvor ingen stat var i stand til at vinde overherredømme.

To komplekse sæt af faktorer har nu grundlæggende forandret denne historiske fordeling af magt. For det første har Tysklands og Japans nederlag, og de britiske og franske imperiers forfald, spillet sammen med udviklingen af De Forenede Stater og Sovjetunionen på en sådan måde, at magten i stigende grad har bevæget sig hen imod disse to centre. For det andet er Sovjetunionen, i modsætning til tidligere aspiranter til overherredømme, animeret af en ny fanatisk tro,

Med udviklingen af stadig mere frygtindgydende masseødelæggelsesvåben, står hvert individ over for den altid tilstedeværende mulighed for til-intetgørelse, hvis konflikten skulle udvikle sig til en total krig.

Fra NSC-68

”

Kreml forsøger at bringe den frie verden under sit herredømme med Den kolde Krigs metoder. Den foretrukne teknik er at undergrave med infiltration og intimidering.

Fra NSC-68

som er modsat vores egen tro, og som søger at påtvinge resten af verden sin absolutte autoritet. Konflikt er derfor blevet uundgåelig og bliver for Sovjetunionens vedkommende ført med voldelige eller ikke-voldelige midler alt efter, hvad der anses for formålstjenligt. Med udviklingen af stadigt mere frygtindgydende masseødelæggelsesvåben står hvert individ over for den altid tilstedeværende mulighed for tilintetgørelse, hvis konflikten skulle udvikle sig til en total krig.

Vores overordnede politik i den nuværende situation kan beskrives som en, der er tilrettelagt for at skabe et internationalt miljø, i hvilket det amerikanske system kan overleve og blomstre. Den afviser derfor ideen om isolationisme og bekræfter nødvendigheden af vores positive deltagelse i verdenssamfundet.

Denne større hensigt omfatter to underordnede politiske strategier. Den ene er en politik, som vi sandsynligvis også ville følge, selv om der ikke eksisterede en sovjetisk trussel. Det er en politik, der går ud på at forsøge at udvikle et sundt internationalt samfund. Den anden er den politik, der går ud på at "inddæmme" det sovjetiske system. Disse to politiske strategier er tæt forbundne og påvirker hinanden. Ikke desto mindre er sondringen mellem dem velbegrundet og bidrager til en klarere forståelse af, hvad det er, vi prøver at gøre ...

Hvad angår inddæmningspolitikken, så søger den med alle midler bortset fra krig, at 1) blokere for yderligere sovjetisk magtexpansion, 2) udstille usandhederne i de sovjetiske påstande, 3) foranledige en tilbagetrækning af Kremles kontrol og indflydelse, 4) generelt at nære ødelæggelsens spirer inden for det sovjetiske system, således at Kreml bliver tvunget til i det mindste at ændre sin adfærd, så den tilpasses almindeligt accepterede internationale normer.

Det var og fortsætter med at være afgørende for denne politik, at vi alt i alt besidder overlegen magt, alene eller i et pålideligt samarbejde med andre ligesindede nationer. En af magtens vigtigste bestanddele er militær styrke. I ideen om inddæmning er opretholdelsen af en stærk militær

stilling essentiel af to grunde: 1) som en ultimativ garanti for vores nationale sikkerhed og 2) som en uundværlig baggrund for at kunne føre inddæmningspolitik. Uden en overlegen samlet militær styrke, som eksisterer og hurtigt kan mobiliseres, er en inddæmningspolitik - som reelt er en politik baseret på beregnet og gradvis tvang - ikke andet end bluff-politik.

Samtidig er det tvingende nødvendigt for at kunne føre "inddæmningspolitik" med succes, at vi altid lader muligheden for forhandlinger med USSR stå åben. En fastfrosset diplomatisk situation - og vi er midt i en nu - har en tendens til at undergrave selve formålet med inddæmning, fordi den øger spændingen og samtidig gør sovjetiske tilbagetrækninger og ændringer i retning af en mere moderat adfærd vanskelige. Den har også en tendens til at hæmme vores initiativ og berøve os muligheder for at bevare en moralsk overlegenhed i vores kamp med det sovjetiske system ...

Ud fra sovjetisk teori og praksis er det ret tydeligt, at Kreml forsøger at bringe den frie verden under sit herredømme med Den kolde Krigs metoder. Den foretrukne teknik er at undergrave med infiltration og intimidering. Enhver institution i vores samfund er et instrument, som man forsøger at gøre virkningsløst og vende imod vore hensigter. De, der er tættest forbundet med vores materielle og moralske styrke, er helt åbenbart de primære mål, fagforeninger, foretagender for borgerne, skoler, kirker, og alle medier, der har indflydelse på meningsdannelsen ...

Vores position som magtcenteret i den frie verden placerer et tungt ansvar for lederskab hos De Forenede Stater. Vi må organisere og rekruttere den frie verdens kræfter og ressourcer i et positivt program for fred, som vil forhindre Kremles planer for verdensherredømme, ved at skabe en situation i den frie verden, som Kreml bliver tvunget til at tilpasse sig. Uden en sådan samvirkende indsats, under ledelse af De forenede Stater, vil vi efter pres blive nødt til at foretage gradvise tilbagetrækninger, indtil vi en dag opdager, at vi har ofret stillinger, som var vitale for os.

Det er bydende nødvendigt, at denne udvikling

vendes med en langt hurtigere og samlet opbygning af den faktiske styrke hos De forenede Stater og de andre nationer i den frie verden. Analysen viser, at dette vil være kostbart og vil indebære betydelige finansielle og økonomiske justeringer på hjemmefronten. •

Nye alliancer

En række begivenheder i 1949-50 var med til at forårsage et afgørende skift i USA's bestræbelser på at inddæmme Sovjetunionen. Man lagde nu mindre vægt på de diplomatiske og økonomiske midler og øgede i stedet den militære inddæmning. I april 1949 blev forsvarsalliancen NATO (North Atlantic Treaty Organization) oprettet. Medlemmerne, der foruden USA talte Canada og ni europæiske lande (deriblandt Danmark), forpligtede sig til at komme hinanden til undsætning, hvis et af dem blev angrebet, og dermed havde USA endegyldigt brudt med princippet om aldrig at indgå vedvarende og forpligtende alliance med europæiske magter.

Man kan med en vis ret hævde, at NATO kun på papiret var en alliance af ligeværdige partnere. Modparten, Sovjetunionen og dens allierede, som i 1955 organiserede sig i den såkaldte Warszawa-pagt, havde 10 gange så mange landstyrker i Europa, som NATO-landene. Til gengæld rådede NATO over USA's atomvåben. Amerikanerne havde dog ikke i sinde at dele kontrollen over disse våben med deres partnere i alliancen. Medmindre de europæiske lande var parate til at bruge enorme summer på militær oprustning - og det var de ikke - måtte de finde sig i, at USA indtog en dominerende rolle i europæisk sikkerhedspolitik.

Amerikanerne indgik også andre alliancer rundt omkring på kloden, South East Asia Treaty Organization (SEATO), ANZUS (Australia, New Zealand, United States pact) og Central Treaty Organization in the Middle East (CENTO), der blandt andre talte Iran

og Pakistan. Selv om ingen af disse alliancer kom til at spille den samme rolle som NATO, var de ikke desto mindre vigtige elementer i skabelsen af USA's nye rolle som "verdens politimand".

I den politiske debat hjemme i USA var det langt fra alle, der brød sig om deres lands nye rolle. Blandt modstanderne var folk, som mente, at det var FN, der burde optræde som politimand, men her havde Sovjetunionen vetoret i sikkerhedsrådet. Blandt andet derfor satsede USA på også at kunne inddæmme kommunismen ved hjælp af de regionale forsvarsalliancer.

I efteråret 1949 indtraf to begivenheder, som sendte chokbølger gennem USA: Kommunisterne vandt magten i verdens mest folkerige land, Kina, og Sovjetunionen foretog (adskillige år før amerikanerne havde ventet det) sin første atomprøvesprængning. Angsten for, at Den kolde Krig pludselig skulle blive brændende varm, tog endnu mere til den følgende sommer, hvor den første store konfrontation mellem supermagterne begyndte. Konflikten opstod ikke i Europa, hvor spændingerne havde været størst, men derimod i Korea.

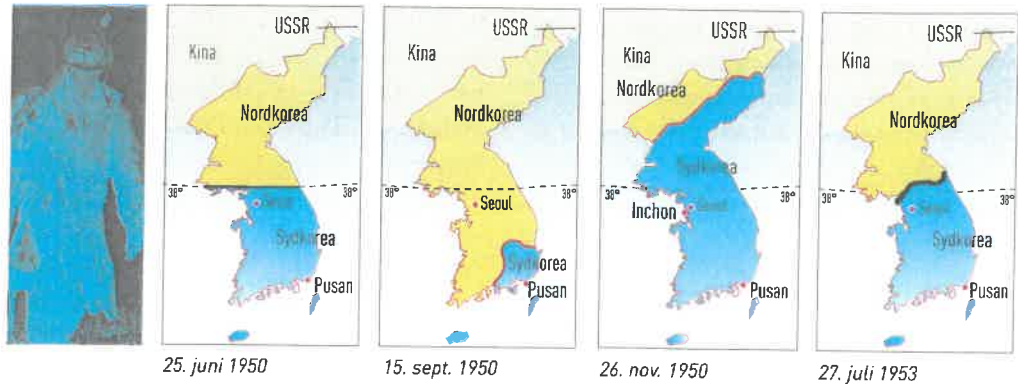
Korea: den kolde krig bliver varmere

Korea havde siden Japans overgivelse i 1945 været midlertidigt delt i en nordlig del, som Sovjetunionen havde kontrollen med, og en sydlig del som USA havde kontrollen med. Efter Den kolde Krigs udbrud havde de to zoner udviklet sig til klientstater for supermagterne, hvilket havde forværret mulighederne for en fredelig genforening betydeligt. Efter adskillige mindre sammenstød invaderede 75.000 nordkoreanske tropper den 25. juni 1950 Sydkorea.

Præsident Truman var overbevist om, at Sovjetunionen stod bag invasionen. Han mente, at beslutningstagerne i Kreml nu havde indledt næste fase: fra undergravende virksomhed, var de nu gået til væbnet konfronta-

Koreakrigens udvikling

Det meste af Sydkorea var besat af nordkoreanske tropper, da USA's general MacArthur og 18.000 soldater blev landsat i Inchon, den 15. september 1950. Deres fremrykning fortsatte, indtil Kina den 26. november trådte ind i krigen.

tion. For ham var den historiske analogi klar: han mindedes, hvordan eftergivenhed over for Hitler i 1930'erne, havde gjort det muligt for nazisterne at erobre en stor del af Europa efter "salami-metoden" - en bid ad gangen.

Da Sovjetunionen bojkottede sikkerhedsrådet, lykkedes det Truman at få FN til at indsætte en international styrke under amerikansk ledelse, der i en såkaldt "politiaktion" skulle tvinge nordkoreanerne tilbage bag den midlertidigt fastsatte grænse tæt ved den 38. breddegrad. At beslutningen om at sende tropper til Korea kun mødte minimal modstand i den amerikanske befolkning var et udtryk for den brede folkelige opbakning, der nu var bag landets rolle som global supermagt.

Koreakrigen fik senere under USA's lange engagement i Vietnam status som "den glemte krig", eller "den ukendte krig", på trods af, at konflikten varede i mere end tre år og medførte frygtelige tab. Det er anslået, at 3 mio. koreanere, 900.000 kinesere, 35.000 amerikanere og 17.000 fra andre deltagende FN-lande blev dræbt i krigen.

Helt frem til sommeren 1953 fortsatte kampene i Korea. Den 26. november 1950 steg frygten for en ny storkrig voldsomt, da de amerikansk ledede tropper under fremrykning nord for den 38. breddegrad pludselig blev mødt af 200.000 kinesiske soldater. Kineserne havde advaret om, at de ikke ville tolerere amerikanske styrker tæt på deres

grænser i Manchuriet, men den amerikanske øverstbefalende for FN-tropperne, general Douglas MacArthur havde overbevist præsident Truman om, at en kinesisk intervention var utænkelig. Han tog fejl. Den massive bølge af kinesiske tropper trængte hurtigt FN-tropperne langt mod syd.

Blodige offensiver flyttede fronten frem og tilbage over den koreanske halvø, indtil der opstod en forholdsvis permanent frontlinje ikke langt fra den oprindelige midlertidige grænse. Alligevel fortsatte spredte kamphandlinger helt frem til juli 1953, hvor en endelig våbenhvile blev indgået. Den omstændighed, at konflikten var en del af en større ideologisk konflikt - Den kolde Krig - skabte rådvildhed på begge sider. Hvilken betydning havde krigen i den større sammenhæng, og hvilke krav skulle man følgelig stille til en eventuel fredsftale?

Krig pr. stedfortræder

Konflikten i Korea blev den første i en række af "stedfortræderkrige", hvor supermagterne i de følgende årtier støttede hver sin part i nationale og regionale konflikter. I de fleste tilfælde fandt støtten hovedsageligt sted i form af penge, militær udrustning, efterretninger og rådgivere. I Europa blev det i store træk ved verbale konfrontationer mellem supermagterne, men særligt i Den tredje Verden var supermagternes indblanding ofte med til

at forlænge blodige krige. Det var fx tilfældet i Congo, Angola og Nicaragua.

På trods af USA's erklærede målsætning om at støtte demokratiske bestræbelser rundt omkring på kloden, fulgte det i flere tilfælde de visen om, at "mine fjenders fjender er mine venner" og gav støtte til en række brutale diktaturer i Den tredje Verden, så længe de fremmede supermagtens overordnede interesser. Denne praksis fik i slutningen af 1960'erne to fremtrædende fortalere i præsident Richard M. Nixon og hans udenrigsminister Henry Kissinger, som fastholdt, at USA's primære moralske forpligtelse var at sikre en stabil verdensorden. Særligt tilstedeværelsen af atomvåben gjorde ifølge de to, at målet indimellem måtte hellige midlerne.

Terrorbalancen

Da Sovjetunionen i efteråret 1949 brød amerikanernes monopol på atomvåben, gik starten for verdenshistoriens dyreste rustningskapløb. De to supermagter forsøgte snart hver især at sikre sig mod angreb ved at etablere en såkaldt "terrorbalance". Denne balance havde sin egen bizarre logik: det enorme atomare våbenarsenal skulle garantere gensidig tilintetgørelse, således at ingen af parterne fik den ide, at de kunne "vinde" en atomkrig i nogen meningsfuld forstand.

Supermagterne var som to mænd, der sad i det samme badekar fyldt med benzin og raslede med hver sin tændstikæske. Det paradoksale var imidlertid, at våbnene samtidig kun havde en afskrækkende effekt, så længe begge parter troede på, at den anden faktisk kunne finde på at tænde en tændstik.

Mens supermagterne undgik direkte konfrontationer ved at holde hinanden i skak med atomvåben, udkæmpede de samtidig stedfortræderkrige, hvor atomarsenalerne var nyttesløse. Det var sjældent en troværdig trussel i regionale konflikter at true med at sprænge hele kloden i luften.

tekst 20

Uddrag af præsident John F. Kennedys indsættelsestale (20. januar, 1961)

John F. Kennedys tusinde dage som præsident er på mange måder blevet en krumtap i det moderne Amerikas selvopfattelse. De politiske resultater han opnåede var beskedne, og kunne ikke stå mål med efterfølgeren Lyndon B. Johnsons. Men for millioner af amerikanere kom Kennedys ungdommelige vitalitet og højspændte retorik til at symbolisere vejen ud af 1950'ernes selvtillæde stilstand. På samme måde kom mordet på ham i november 1963 - særligt med historiens bagklogskab, efter et årti med Vietnam, studentoprør, raceuroligheder, politiske attentater, tiltagende vold og korruption - for mange amerikanere til at stå som et symbol på nationens tabte uskyld.

• Hvad vi fejrer i dag er ikke en partisejr, men en fest for friheden, som symboliserer en afslutning, såvel som en begyndelse; som udtrykker fornyelse, såvel som forandring. For jeg har over for jer og den almægtige Gud aflagt den samme højtidelige ed, som vore forfædre foreskrev for næsten et og trekvart århundrede siden.

Verden er meget anderledes nu. For mennesket holder i sine dødelige hænder magten til at afskaffe alle former for menneskelig fattigdom og alle former for menneskeligt liv. Og dog er det de samme revolutionerende ideer, som vore forfædre kæmpede for, der stadig diskuteres rundt omkring på kloden - troen på, at menneskets rettigheder ikke udspringer af statsmagtens stor-sindethed, men fra Guds hånd. Vi vover i dag ikke at glemme, at vi er arvingerne til denne første revolution. Lad det budskab gå ud fra dette tidspunkt og dette sted, til ven såvel som til fjende, at faklen er blevet givet videre til en ny generation af amerikanere - født i dette århundrede, hærdet af krig, disciplineret af en hård og bitter fred, stolte af vores ældgamle arv - og uvillige til at se til og tillade den langsomme ødelæggelse af de menneskerettigheder, som denne nation altid har følt

”

Lad enhver nation vide, uanset om den ønsker os godt eller ondt, at vi vil betale enhver pris, bære enhver byrde, overkomme alle trængsler, støtte enhver ven, modsætte os enhver fjende for at sikre frihedens overlevelse og triumf ...

Præsident John F. Kennedy, 1961

sig forpligtet overfor, og som vi i dag er forpligtet overfor, hjemme og rundt omkring i verden.

Lad enhver nation vide, uanset om den ønsker os godt eller ondt, at vi vil betale enhver pris, bære enhver byrde, overkomme alle trængsler, støtte enhver ven, modsætte os enhver fjende, for at sikre frihedens overlevelse og triumf ...

Alt dette vil ikke blive fuldført i de første 100 dage. Det vil heller ikke blive fuldført i de første 1000 dage, eller i denne regerings levetid, måske ikke engang i vor levetid på denne jord. Men lad os begynde.

I verdens lange historie er kun få generationer blevet tildelt den rolle at forsvare friheden i dens mest farefulde time. Jeg viger ikke tilbage for dette ansvar - jeg byder det velkommen. Jeg tror ikke, at nogen af os ville bytte plads med noget andet folk eller nogen anden generation. Energien, troen, den opofrelse vi udviser i denne bestræbelse, vil oplyse vort land, og alle der tjener det - og skæret fra den ild kan i sandhed oplyse verden.

Og derfor, amerikanske medborgere, spørg ikke hvad jeres land kan gøre for jer: spørg hvad I kan gøre for jeres land. Mine medborgere i verden: spørg ikke hvad Amerika vil gøre for jer, men hvad vi sammen kan gøre for menneskets frihed. •

På afgrundens rand: Cubakrisen

Et af de store temaer i det amerikanske præsidentvalg i 1960 var det såkaldte "missile gap". Demokraten John F. Kennedy hævdede (mod bedre vidende), at USA var kommet faretruende bagud i atomkapløbet. Sandheden var, at for hvert sovjetisk langtrækkende missil havde USA fem. Det var muligvis et forsøg på at rette op på denne skævhed, der i efteråret 1962 fik russerne til i hemmelighed at opstille missiler i USA's baghave - på Cuba.

Et amerikansk spionfly opdagede de endnu ikke færdiggjorte affyringsramper til missilerne den 14. oktober. Straks efter gik præsident Kennedy og en lille krisestab i dybeste hemmelighed i gang med at overveje, hvordan USA skulle reagere på den nye trussel. Blandt præsidentens rådgivere fandtes både "duer" og

"høge". Høgenes forslag om at bombe installationerne eller invadere Cuba, hvis socialistiske styre længe havde været en torn i øjet på amerikanerne, måtte til sidst vige for en behersket reaktion: et krav om at missilerne blev fjernet og en flådeblokade af øen, således at de sovjetiske skibe med materialer til at færdiggøre opstillingen af missilerne ikke kunne nå frem. Den 22. oktober fortalte præsident Kennedy i en dramatisk tv-tale verden om den truende konflikt. Sovjetunionens leder Nikita Khrusjtjov nægtede at lade skibene vende om, og verden holdt vejret. Først den 28. oktober accepterede Khrusjtjov at fjerne missilerne, mod en amerikansk garanti om ikke at invadere Cuba (samt et hemmeligt løfte om at USA senere ville fjerne sine missiler i Tyrkiet).

Dette var formodentlig Den kolde Krigs farligste situation. Mange har hævdet, at verden var på randen af en atomkrig, og materiale fra de sovjetiske arkiver og udsagn fra tidligere sovjetiske generaler har kun styrket denne formodning. Russerne havde langt flere soldater på Cuba end hidtil antaget (ca. 20.000), og tropperne på øen var bemyndiget til at bruge såkaldt taktiske atomvåben mod en amerikansk invasionsstyrke.

Cuba-krisen blev et klimaks i Den kolde Krig. Begge parter havde set ned i afgrunden, og forsøgte i de kommende år at bevæge sig væk fra den. Der blev oprettet en "varm linje" mellem Washington og Moskva, og de to supermagter og deres allierede indledte snart de første seriøse nedrustningsforhandlinger.

Den nationale sikkerhedsstat

USA's status som supermagt fik også stor indflydelse på landets politiske system. Behovet for handlekraft i de mange internationale konflikter USA skulle forholde sig til, medførte en gradvis forskydning af magten fra Kongressen til præsidenten. Med oprettelsen af det Nationale Sikkerhedsråd (NSC) i 1947 havde det Hvide Hus fået sit eget lille udenrigsministerium, og stadigt flere væsentlige beslutninger